

ΕΚΛΙΠΟΥΣΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΙΣΥΡΛΗΣ

Ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ βίου τοῦ ἀποθανόντος ὁ ἀποθανών μου θὰ προσπαθῆσω νὰ χαράξω ὀλίγας γραμμὰς διὰ τὴν μνήμην του.

Ἄλλ' ὅσον βαθειὰ ἡ ὁδὴν καὶ ἡ στοργὴ ἀπὸ τὴν ψυχικὴν σύνδεσιν μετὰ τὸν ἀποθανόντα, τόσον δυσκολώτερα εὐρίσκονται ἐκφράσεις διὰ νὰ περιγραφῶν ἡ μεγάλη ἀτομικὴ του ἀξία καὶ τὸ ὑπέροχον ἔργον του.

«... εἰς ἐκεῖνον ποῦ θὰ φέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν, ἡ Μακεδονία θὰ δώσῃ, δὲν ἀμφιβάλλομεν, εἰς ἀντάλλαγμα, θησαυρὸν ἀνδρικῶν ἀρετῶν καὶ ζωσαν παράδοσιν μεγαλοουργίας. Καὶ ὅταν τὸ προσφιλὲς τοῦτο ὄνειρον πραγματοποιηθῇ μετὰ τὴν συνεργασίαν τῶν δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν ν' ἀνεύρωμεν ποῖαν ὁδὸν πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν, οὔτε θὰ μᾶς λείψῃ ὁ δάκτυλος, ὁ δεικνύων τὸ τέρμα...»

Αὐτὰ τὰ προφητικὰ λόγια ἔγραψεν ὁ Ἀναστάσιος Βυζάντιος, ὁ ἐκδότης τῆς Τεργεσταίας «Ἡμέρας», εἰς πανηγυρικὸν ἄρθρον τοῦ τῆς 25ης Μαρτίου 1888 εἰς τὸ φύλλον τῆς «Ἀκροπόλεως» τὸ ἀφιερωμένον εἰδικῶς διὰ τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ Μακεδὼν, ὁ Σερραῖος Δημήτριος Μισυρλῆς, ὁ ἐμπνευσμένος αὐτὸς πατριώτης, ἀποτελεῖ χρυσὴν ψηφίδα αὐτοῦ τοῦ «θησαυροῦ ἀνδρικῶν ἀρετῶν» τῆς διανοουμένης Μακεδονίας καὶ «δείκτην δάκτυλον» τοῦ ἐθνικοῦ παλμοῦ.

Δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τῇ ζωῇ τὴν 12ην Ἀπριλίου 1952 μᾶς τὸν ἀφήρπασεν ὁ θάνατος εἰς ἡλικίαν 66 ἐτῶν.

Ὁλόκληρος ἡ ὑπαρξίς του ἦτο διαποτισμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ καθῆκον πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὴν γενέτειράν του Μακεδονίαν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων 1912—13, τῶν μετέπειτα δοκιμασιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς τελευταίας κατοχῆς, δὲν ἐκίνησε τὴν καρδίαν τῆς Ἑλλάδος παλμὸς ποῦ νὰ μὴ διέλθῃ ἀπὸ τὸ στήθος του.

Διὰ τὴν Μακεδονίαν ἀρχίζει τὴν δρᾶσίν του ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς φοιτητικῆς του ζωῆς. Ἐνωρὶς ἀψηφᾷ τοὺς κινδύνους καὶ γίνεται σύνδεσμος τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Σερρών καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος Ἀθηνῶν.

Συλλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Θεσβνίκην καὶ μόλις κατορθώνει νὰ διαφύγῃ τὴν ἐκτέλεσιν.

Χωρὶς νὰ εἶναι πλούσιος μὲ ἐλάχιστα μέσα καὶ μὲ σωρείαν στερήσεων συνεχίζει καὶ τελειώνει τὰς σπουδὰς του. Μὲ πτυχίον τοῦ διδάκτορος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπιστρέφει τὸ 1909 εἰς τὰς Σέρρας καὶ ἀρχίζει νὰ διαμορφώῃ τὴν ἀπαλὴν ψυχὴν τῆς μαθητικῆς

Δημήτριος Μισυρλής

νεολαίας μὲ τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς, μὲ τὸν εἰδικὸν τρόπον τῆς σαγήνης του καὶ νὰ τὴν ἀξιοποιῇ διὰ τὴν ἐγγίζουσαν ἀπελευθέρωσιν.

Εἰς τὸ σταθερὸ τοῦ χέρι κρατεῖ τὴν προνομιούχο, σφραγίδα τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Βασιλείου καὶ μὲ τὴν ἀστραφτερή, πάναγνη καὶ ἀμόλυντη αὐτὴ σφραγίδα σφραγίζει ἀνεξίτηλα καὶ βαθιὰ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν του τὸ χρέος τοῦ καθήκοντος.

Μορφώνει χαρακτῆρας.

Εἰς τὴν Ἡράκλεια, τὸ Σιδηρόκαστρον, τὰς Σέρρας καὶ ἀργότερα εἰς τὴν Κοζάνην, τὴν Νάουσαν, τὴν Ἐδεσσαν καὶ τὴν Θεσσαλονικὴν δημιουργεῖ προνομιούχους τοὺς μαθητάς του, ὥστε νὰ διακρίνονται ὡς κύρια στέλεχη τῆς σημερινῆς Κοινωνίας εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους Ἐπιστήμης καὶ

Διοικήσεως, με ποιοτικῶς ἀνώτερα πνευματικὰ ἐφόδια, ἱκανότητα κριτικῆς καὶ αἰσθητικῆς, εὐχέρειαν ἐκφράσεως, καθαρότητα διανοημάτων, στυλ καὶ γλαφυρότητα μετὴν ὁποῖαν ἐκφράζουσι καὶ ἐξωτερικεύουσι τὰς σκέψεις των καὶ πρὸ παντὸς ἀνθρωπισμὸν καὶ ψυχικὴν καὶ ἠθικὴν ποιότητα ἀνωτέραν, ἀξίαν γενικῆς ἐκτιμήσεως.

Οἱ Βούλγαροι κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των τοῦ 1913 πυρπολοῦν καὶ καταστρέφουσι ἐκ θεμελίων τὴν γενέτειράν του πόλιν τῶν Σερρών. Καθηγητὴς τότε τοῦ Γυμνασίου τῆς, μετὴν γνωστὴν δρᾶσίν του, μόλις διαφεύγει τὸν θάνατον. Ζῆ, κινεῖται καὶ συμμερίζεται τὸ δρᾶμα τῆς δοκιμασίας τῶν συμπολιτῶν του. Θρηνεῖ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐκτέλεσιν τοῦ Γυμνασιάρχου Λεωνίδα Παπαπαύλου καὶ κοντὰ εἰς τὰ καπνίζοντα ἀκόμη ἐρείπια μετὰ μυρίας στερήσεις καὶ μετὰ ψυχραιμίαν ἀσυνήθη τρέχει, φροντίζει καὶ συνεργάζεται μετὰ ὅλους τοὺς παράγοντας διὰ νὰ ἐπιτύχη μετὰ κάθε θυσίαν τὴν ἀτρόσκοπτον ἐξακολούθησιν τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων.

Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1917 οἱ Βούλγαροι τὸν ἀπάγουσι ὡς ὄμηρον εἰς τὴν Βουλγαρίαν μαζί μετὰ 70.000 ἄλλους Ἑλληνας κατοίκους τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας. Εἶναι ἀνήκουστα τὰ βάσανα καὶ αἱ στερήσεις τῆς ὁμηρείας. Ἄρκεϊ νὰ σημειωθῆ ὅτι μετὰ δύο σχεδὸν ἔτη κατὰ τὴν λήξιν τοῦ Α' Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐκ τῶν 70.000 ὁμήρων τῶν ἀπαχθέντων εἰς Βουλγαρίαν, μόνον 12.900 ἐπέζησαν, κατ' ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν τότε συμμάχων τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιζήσαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἐρειπωμένην πάλιν Μακεδονίαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ὡς φαντάσματα, σκελετωμένοι ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ τυλιγμένοι εἰς τὰ ῥάκη.

Ἡ ὁμηρεία μετὰ τὰ μεσαιωνικὰ αὐτὰ βάσανα δὲν τὸν καταβάλλει, ἀλλὰ χαλυβδώνει τὴν ἀντοχὴν του καὶ, εὐνοηθεὶς ἀπὸ τὴν τύχην, μετὰ χαρὰν σῶως ἐπιστρέφει εἰς τὰς Σέρρους διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ψυχραίμος τὸ πολύτιμον ἔργον του.

Ἡ δρᾶσις τῆς διδαχῆς του κλίνει κατὰ τὸ 1929, ὁπότε ἡ Πολιτεία τὸν διακρίνει καὶ τὸν καλεῖ εἰς ἀνώτερα καθήκοντα. Τὸν ὀνομάζει αἰρετὸν ἐκπαιδευτικὸν σύμβουλον καὶ ἀργότερα Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν Μέσης Ἐκπαίδευσως.

Κατὰ τὸ 1936 εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὡς Διευθυντὴς Ἐκπαίδευσως Μακεδονίας μετὰ ἀτομικὴν του πρωτοβουλίαν καλεῖ εἰς Συνέδριον τοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο τόση εἶναι ἡ ὑπεροχὴ του καὶ ἡ ἐμπνευσμένη καθοδήγησις του ἐπὶ συγχρόνων ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων πρὸς τὰ ἀνώτερα στελέχη τῆς Παιδείας τοῦ Κράτους ὥστε τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο συνέδριον ἀπεκλήθη «ἀναβάπτισμα».

Κατὰ τὴν Γερμανοκρατίαν τῆς κατοχῆς (6—7—42) συλλαμβάνεται ὡς

μέλος τοῦ Κεντρικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου μετὰ τὴν κατηγορίαν φιλίας πρὸς τοὺς Ἀγγλοαμερικανοὺς καὶ φυλακίζεται εἰς τὸ Ἑπταπύργιον. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του παραμένει ἀκλόνητος εἰς τὴν θέσιν του εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐνῶ εἶχε κληθῆ καὶ εἶχε τὴν εὐχέρειαν νὰ ἀποσυρθῆ εἰς Ἀθήνας. Ἄλλὰ ἡ παραμονή του ὠφελεῖ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ Μισυρλής μόνος μετὰ ἀκατάβλητον σθένος ἀντιμετωπίζει τὴν βουλγαρικὴν θρασύτητα. Οἱ βούλγαροι ἐκμεταλλεούμενοι τὴν ἀδυναμίαν τῶν Γερμανῶν ζητοῦν τὴν ἴδρυσιν Βουλγαρικοῦ σχολείου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐνεργεῖ καὶ ἀναπτύσσει ὅλην του τὴν δύναμιν. Συντάσσει μετὰ παρρησίαν δριμύ ὑπόμνημα πρὸς τὸν ἀρμόδιον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Γερμανὸν ἐπιτετραμμένον ἀδελφὸν τοῦ πανισχύρου στρατάρχου Γκαϊριγκ καὶ ἐπικαλούμενος τὴν συνθήκην τοῦ Νεϊγῦ ἀρνεῖται τελειῶς εἰς τοὺς Βουλγάρους τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρύσουν σχολεῖον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἀναγνωρίζεται τὸ δίκαιον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀποκρούεται ἡ βουλγαρικὴ ἀπειλή. Ἡ νίκη του εἶναι πλήρης.

Τὸ 1945 διορίζεται μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Ἀπὸ τὴν νέαν του σκοπιὰν μετὰ ἀμείωτον στοργὴν φροντίζει διὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα τῆς Μακεδονίας.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν παρουσιάζει καὶ πρόσθετον δημιουργικὴν κοινωνικὴν δρασίαν.

Ὡς πρωτεύων παράγων ἐνεργεῖ διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς αἰθούσης διαλέξεων τῆς Ἐδέσεως.

Γίνεται πρωτεργάτης μετὰ ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς κοινωφελῆ ἔργα.

Συμμετέχει ὡς ἰδρυτικὸν μέλος εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς περιφήμου ἡδὴ Ἑταιρίας Μακεδονικῶν Σπουδῶν τῆς Θεσ/νίκης, εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, εἰς τὴν Ἑταιρίαν «Οἱ φίλοι τοῦ χωριοῦ». Ἀνθίζει ἡ ψυχικὴ του ἀνωτερότης. Ἐχει συνηθίσει πλέον νὰ προσφέρῃ κόπους καὶ προσπαθείας διὰ κοινωνικὴν ὠφέλειαν μετὰ παραδειγματικὴν ἀνιδιοτέλειαν.

Ὅλοι, ὅμως, αὐτοὶ οἱ σκληροὶ ἀγῶνες ἤτο φυσικὸν νὰ ὑποσκάψουν τὴν ὑγείαν του καὶ τὸ ἀποκτηθὲν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἑπταπυργίου καρδιακὸν του νόσημα, ἀπότοκον τῶν συγκλονιστικῶν ψυχικῶν του δοκιμασιῶν, ἐνωρὶς τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν τάφον.

ΟΛΙΓΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ

Αὐστηρὸς καὶ ἀτεγκτός διὰ τὸν ἑαυτὸν του, γλυκὺς καὶ μειλίχιος πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ἀφανὴς καὶ ἀκούραστος ἐργάτης τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ὁπαδὸς τῆς ἰδεολογίας τοῦ Ἰσοκράτους, μετὰ πλήρη ἀντίληψιν καὶ πίστιν διὰ τὰ πεπωμένα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔθνικόν του ἔργον δὲν ἀσχελεῖται μετὰ κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις.

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ σύγγραμμά του «Ἡ συμβολὴ τῆς Μακεδονίας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821» εἰς 2.000 τεύχη τὸ προσφέρει κατὰ τὸ 1937 εἰς τὸν Δῆμον Ναούσης μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἀπὸ τὸ προῖον τῆς πωλήσεώς του ἀνεγερθῆ εἰς τὴν Νάουσαν Ἡρῶν διὰ τοὺς πεσόντας Ναουσαίους καὶ λοιποὺς Μακεδόνας ἡρώας τοῦ ἀγῶνος, διότι, ὡς ἔλεγε, τόσον ὀλίγον γνωστὴ εἶναι ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον ἡ μεγάλη σφαγὴ καὶ θυσία τῶν κατοίκων καὶ ἀγωνιστῶν τῆς Ναούσης τοῦ 1821 ὥστε πρέπει νὰ γίνῃ εἰς εὐρύτερον κύκλον γνωστή, ὡς ἀξίζει, ἡ μεγάλη αὐτὴ θυσία τῆς Ναούσης, ἡ ἐφάμιλλος μετὰ τὴν θυσίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν Ψαρῶν.

Παραθέτω μερικὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ :

- 1) Ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους.
- 2) Ἡ συμβολὴ τῆς Μακεδονίας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821.
- 3) Ἡ γυναικεία ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλβετίᾳ.
- 4) Περὶ ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Friedlaender ἐν Πολωνίᾳ.
- 5) Περὶ τῆς κοινῆς ἀγωγῆς τῶν δύο φύλων ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ.
- 6) Περὶ ἐκδρομῶν.
- 7) Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλβετίᾳ.
- 8) Ἄρθρον εἰς τὴν Μεγ. Ἐγκυκλοπαιδείαν περὶ Ἰσοκράτους.

Εἰς τὸν σημαιοφόρον καὶ ἐνθουσιώδη πρόμαχον τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας Δημήτριον Μισυρλῆν πολλὰ ὀφείλουν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ ἰδιαιτέρα του Πατρίς ἡ Μακεδονία.

Ὁ πρόωρος θάνατός του εἶναι μία μεγάλη Ἐθνικὴ ἀπώλεια.

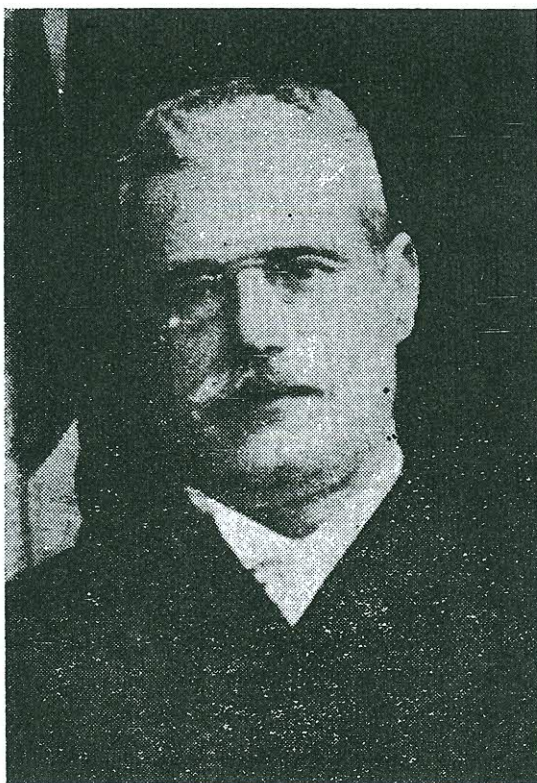
Ἡ μνήμη του ἄς παραμείνῃ αἰωνία ὡς φωτεινὸν ἀξιομίμητον παράδειγμα διὰ τοὺς νεωτέρους.

Ἀθῆναι 9—6—53

N. Πέτροβιτς

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡ. ΦΥΛΑΚΤΟΣ (1860—1924)

Ἡ ἡρωϊκὴ καὶ εὐάνδρος Κάτω Τζουμαγιά (νῦν Ἡράκλεια) ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, πλὴν τῶν γενναίων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας ἀγωνιστῶν τῆς, καὶ πληθὺν ἄλλων ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι διέπρῃσαν εἰς τὰ γράμματα, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον καὶ ἄνθησιν τῆς περιο-

Ἄθανάσιος Χρ. Φυλακτὸς

χῆς, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἔθνος ἔδιδε τὴν σκληρὰν μάχην κατὰ τῆς προσπαθείας τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος διὰ τὸν ἐκβουλαρισμὸν τῆς Σερραϊκῆς ὑπαίθρου.

Μεταξὺ τῶν πνευματικῶν τέκνων, ὅμως, τῆς Ἡρακλείας, προεξάρχουσα φυσιογνωμία ὑπῆρξεν ὁ Ἄθανάσιος Χρήστου Φυλακτὸς, ὁ ὁποῖος, γεννηθεὶς τὸ 1860, μέχρι τοῦ 1924, ὅποτε ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν, ἔθεσεν ἑαυτὸν ἀνάλωμα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος, διαποτίζων τὴν νεολαίαν μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ ἔθνικὰ νάματα τῆς προγονικῆς μας κληρονομίας.

Τὴν στιγμὴν αὐτήν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ τοῦ Ἔθνους, μετ' ἀγωνίαν παρακολουθεῖ τὸ δράμα τῶν ἀδελφῶν Κυπρίων, ἡ ἔξαρσις καὶ ἡ ὑπόμνησις πρὸς τὴν νεωτέραν γενεὰν τῆς πατρίδος μας, τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀθανασίου Φυλακτοῦ εἶναι ἐθνικὸν καθήκον καὶ χρέος. Διότι εἰς τὴν μακρὰν καὶ ἐπίμονον ἐκπαιδευτικὴν του θητείαν, οὗτος γυμνασιαρχεῦσας ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Γυμνασίῳ, εἰς δύο περιόδους, ἤτοι κατὰ τὸ 1908—1911 καὶ 1921—1924, ὑπῆρξεν ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ ἐθνικοῦ παλμοῦ τῆς κατὰ τοῦ βουλγαρισμοῦ ἀγωνιζομένης ἰδιαιτέρας του Πατρίδος, τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐν Κύπρῳ ἐτεράτισε τὸν βίον του, ἐν ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεσιν τῆς ἐθνικῆς του ἀποστολῆς, εἰς ἡλικίαν μόλις 64 ἐτῶν.

Ὁ Ἀθανάσιος Φυλακτὸς τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς διήνυσεν εἰς τὸ ἐν Σέρραϊς Διδασκαλεῖον τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὴν Διεύθυνσιν Δημ. Μαρούλη Ὡς ὑπότροφος κατόπιν τοῦ Βελιείου κληροδότηματος ἐσπούδασεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀναγορευθεὶς Διδάκτωρ αὐτῆς τὴν 1ην Μαΐου 1883. Ἐτελειοποίησε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ εἰς τὰ Φιλοσοφικὰ καὶ Παιδαγωγικὰ παρὰ τῷ διτσίμῳ καθηγητῇ Rhein ἐπὶ διετίαν ἐν Μονάχῳ τῆς Γερμανίας (1891—1893). Ἐδίδαξεν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν τὰ ἑλληνικὰ Γράμματα ἐν Μακεδονίᾳ Θράκῃ, Βορείῳ Ἠπειρῳ, Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, Κύπρῳ καὶ Ἀθήναις.

Ἐμβρισθέστατος περὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν Φιλολογίαν ὡς καὶ τὴν Παιδαγωγικὴν, ἐδίδαξε τὸ πρῶτον μὲν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ Μελενίκου (1883—1884), ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐδίδαξεν ὡς καθηγητῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Θεσσαλονίκης (1884—1885) καὶ εἶτα ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σερρῶν (1885—1888) καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Γυμνασίῳ ὡς Γυμνασιάρχης (1888—1890). Ἐν συνεχείᾳ διετέλεσε Γυμνασιάρχης ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Γυμνασίοις Ἀδριανουπόλεως (1893—1895), Κορυτσᾶς (1895—1896) καὶ διὰ δευτέραν φορὰν Σερρῶν (1896—1900). Διετέλεσεν ἐπὶ ἐξαετίαν Γυμνασιάρχης ἐν τῷ Μαρασλείῳ Γυμνασίῳ καὶ Διευθυντὴς τῶν Ζαριφειῶν Διδασκαλείων Φιλιππουπόλεως (1900—1906) τοῦτέστιν μέχρι τῆς ἡμερομηνίας, καθ' ἣν συνετελέσθη ἡ τραγυφδιατῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Βουλγαρίας διὰ τῆς καταστροφῆς τούτων καὶ δὴ τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἐν συνεχείᾳ διὰ τρίτην ἤδη φορὰν διευθύνει ὡς Γυμνασιάρχης τὸ Γυμνάσιον Σερρῶν (1906—1908),

Κατόπιν εὐρίσκομεν τοῦτον εἰς τὸ ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου Παγκύπριον Γυμνάσιον ὡς Γυμνασιάρχην ἀπὸ τοῦ 1908—1911, ἐν Θήβαις Γυμνασιάρχην ἀπὸ τοῦ 1911—1912, ἐν Λαμίᾳ Γυμνασιάρχην (1912—1913). Ἐν Ἀθήναις, ἐπίσης, καθηγητὴν ἐν τῷ Α' Βαρβακείῳ Γυμνασίῳ ἀπὸ τοῦ 1913—1921) καί, τέλος, ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου πάλιν ὡς Γυμνασιάρχην τοῦ Παγκυπρίου (1921—1924), ἔνθα καὶ ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως ἐν ὑπηρεσίᾳ τὴν 10ην Ὀκτωβρίου 1924.

Κατὰ τὴν λαμπροτέραν, ὡς ἄνω, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν περίοδον τοῦ ἐν γένει ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ὁ Ἀθανάσιος Φυλακτὸς ὑπῆρξεν ἀκάματος διδάσκαλος, ἐνθουσιώδης παιδαγωγὸς καὶ ἀκάματος κῆρυξ τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας. Εἰργάσθη μετὰ πατριωτικῆς δραστηριότητος κατὰ τὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν σκληροτέραν περίοδον δοκιμασίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, τοποθετούμενος ἐκάστοτε ἐπικαίρως ὅπου αἱ ἐθνικαὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνάγκαι τὸ ἐκάλουν. Ὑπῆρξε καὶ μέγας διδάσκαλος. Οἱ πανηγυρικοὶ αὐτοῦ λόγοι καὶ ἡ διδασκαλία του ἐν γένει ἦσαν ἀληθῶς πνευματικὸν ἐντρυφήμα μὲ ὑψηλὰ νοήματα καὶ ἰδέας ἀρτίας ἐπὶ φιλοσοφικοκοινωνικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ζητημάτων, ἐξικνούμενοι μάλιστα εἰς δυσπροσπέλαστον ὕψος ἐν τῷ χειρισμῷ τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὡς δὲ ὑπῆρξεν ὑπέροχος ἐθνικὸς καὶ πνευματικὸς ἐργάτης, ἐξ ἴσου ὑπῆρξεν καὶ οἰκογενειάρχης εὐτυχῆς, διότι κατέλιπε δρώντα νῦν, ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ οἰκογενεῖᾳ ἐκλεκτὰ τέκνα, λαμπροὺς ἐπιστήμονας, τοὺς Ἀδριανόν, ἱατρόν, ὑφηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου, τὸν ἐπίσης ἱατρόν Φίλιππον καὶ τὸν δικηγόρον Νέαρχον.

Πέτρος Θ. Πέννας